

GULL, GJØDSEL OG GRØNNSAKER!

Eivind Eckbo (1873-1966)

av

Dag Blakkisrud
med støtte fra Eckbos Legat
2015

GULL, GJØDSEL OG GRØNNSAKER

Advokat og major Eivind Eckbo var en av sin samtids mest fremstående industri- og finanspersoner. Han mottok dype impulser fra antroposofien og var viktig for utviklingen av det biodynamiske miljøet i Norge. I 1935 la han om til biodynamisk drift på storgården Borgja i Telemark. Eckbo utga boka *Bondens gull* og var sannsynligvis med på opprettelsen av Biologisk-dynamisk Forening.

PÅ SPORET AV EN SAMMENHENG

I forbindelse med et arkivoppdrag for Eivind Eckbo Jr. kom jeg over det opprinnelige stiftelsesdokument for landbrukslegatet. Til min overraskelse sto det: «til støtte for biologisk dynamisk landbruk.» Det var spennende! Jeg visste at det hadde vært biodynamisk forsøksdrift på Borgja, og at Herbert Prausnitz, en av stiftene av Biologisk-dynamisk Forening, hadde vært Eckbos rådgiver.

Men at legatet hadde biodynamisk landbruk som uttalt formål var nytt. Hva kunne det bety? Hvor hadde Eivind Eckbo fått inspirasjon fra? Jeg hadde også hørt om den berømte hveteåkeren på Borgja som folk hadde kommet fra fjern og nær for å se. Var den biodynamisk? Ja, det viste seg å stemme. Var det Prausnitz som hadde vært ansvarlig? Ja det var det også. Her var det mye stoff å ta fatt på!

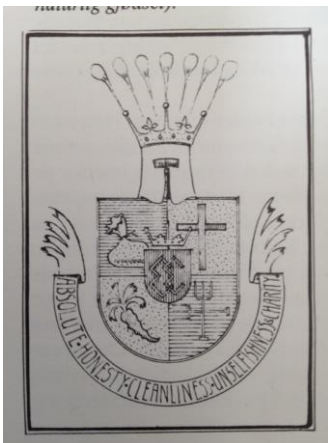
Jeg skrev et brev til Eckbos Legat og en søknad om støtte til å arbeide med spørsmålene. Søknaden ble innvilget og jeg fikk også tilgang til legatets omfattende og velorganiserte arkiv. Siden i vår har jeg lest tusenvis av dokumenter og flere bøker. Det har vært en rik «reise» gjennom et spennende liv. Jeg sitter igjen med inntrykk av at Eckbo mottok dype impulser fra antroposofien. Som en praktisk og virkelysten person satte han ideene direkte ut i livet. I sine eldre år ble han mer og mer opptatt av kristologi, særlig oxfordbevegelsen ble viktig og Eckbo sto i ivrig kontakt med dens grunnlegger.

Advokat og major Eivind Eckbo i den flotte hveteåkeren på Borgja Gård 1944

EN AV LANDETS STØRSTE LANDEIERE

Advokat og major Eivind Eckbo var en av 1900-tallets størrelser innen shipping og industri. Han bygde opp en stor formue og et omfattende nett av selskaper. Etter hvert ble formuen og virksomhetene overført til Eckbos Legater, som siden starten i 1923 har bidratt til forskning og vitenskap, pedagogikk og utdanning, kostholds- og næringsutvikling, og altså: biologisk-dynamisk landbruk. Legatet eier i dag Villa Eckbo, Sjøfartsbygningen, Sandø utenfor Tjøme, samt en rekke

Eivind Eckbos «våpenskjold» fra 70 årsdagen: Gull, Gulrot, og Gjødtsel.

andre eiendommer, industri og shipping foretak med mer. Eckbo var en av landets største jordeiere. Tungen gård i Trøndelag med over 1000 dekar dyrket mark, Grimerud gård på Hedmarken med om lag 400 dekar, samt allmenningsrett i store skogområder i Stange. Gjennom eierposter i selskaper som Borregaard og Hafslund var også omfattende skogarealer en del av Eckbos interesseområde. I 1935, bare få år etter at Rudolf Steiner hadde holdt landbrukskurset, kjøper Eivind Eckbo storgården Borgja i Bø i Telemark. Borgja gård hadde 450 mål dyrket mark og 250 mål annet jordbruksareal. I tillegg var det 2500 mål skog. Senere ble også eiendommen Hasarud på ca. 200 mål kjøpt til. Borgja Gård er en svært ressurssterk eiendom til å være i Norge. Her skulle det bli en biologisk-dynamisk mønstergård av dimensjoner.

Bondens Gull

Bok av Eivind Eckbo, utgitt i 1949, omhandler i stor grad den biodynamiske arbeidsmåte, beskrevet bl.a. av Bruno Bauch, dr Ehrenfried Pfeiffer, O. Elstrup Rasmussen. Mange informative, gode og tidsriktige artikler som er like aktuelle nå som for 66 år siden

OM KOMPOSTERING OG BOKA *BONDENS GULL*

I 1949 utgav Eivind Eckbo boken *Bondens Gull*. Boken ble trykket av Handles og Sjøfartstidenes trykkeri og solgt i kommisjon hos Grøndahl & Søn. Boken ble en suksess, lest og kommentert. Blar man i boka møter man en overraskende frisk og håndgripelig tekst som engasjerer. Artikkene er for det meste like aktuelle i dag. De formidler viktig grunnkunnskap om kompostering og kretsløpsjordbruk. Eckbo har ikke skrevet så mye selv, men samlet og systematiserte uttalelser og artikler av fagfolk fra miljøer i forskjellige land. Blant annet er det lengre artikler av dr. Ehrenfried Pfeiffer og av den biologisk-dynamiske pionerbonden Bruno Bauch. I Danmark var «Dansk Forening til Fremme af Biologisk-Dynamisk Driftsmaade» allerede grunnlagt. Foreningens

sekretær O. Elstrup-Rasmussen har en informativ og praktisk utformet artikkel om kompostlegging, (side 119-128). Ganske sikkert ble det utprøvd på Borgja, noe som blant annet resulterte i den berømte hveteåkeren. (se bildet)

Bondens Gull ble ikke hilst velkommen fra landbrukshøyskolens side. I et brev til Eivind Eckbo fra en ledende personlighet på landbrukshøyskolen på Ås heter det: «...jeg må beklage at De og enkelte andre som vil opptre som sakkyndige på området er så bundet av antroposofiske læresetninger at det i den grad går utover og objektiviteten som bl.a. i dette tilfelle...» (BG side 148)

Eivind Eckbos poeng er det samme som Rudolf Steiners: Alt organisk materiale fra gårdsdriften skal tas vare på og utvikles som kompost. Kompost skaper det beste nærings- og livsgrunnlag for plantelivet, og dermed for dyr og mennesker. Husdyrgjødsel er det mest verdifulle innsatsmiddel bonden har, og gjødslen må stelles på og brukes med forstand, så den ikke mister næringsstoffer og evne til å tilføre jorda fruktbarhet. Dette er også kjernepunktet i moderne biodynamisk kretsløpsjordbruk.

INTERESSEN FOR DYR KING AV GRØNNSAKER VEKKES

Fokus på vegetarisk kosthold vekket sannsynligvis Eckbos interesse for dyrking. Hans første ektefelle Alice Higford var vegetarianer. Systematisk ble det da Eckbo ble kjent med den tyske legen Franz Xaver Mayr rundt første verdenskrig. Eckbo, og senere flere av de ansatte i Eckbo & Rygh, reiste til Karlsbad (Karlovy Vary) på «sultekur». Mayr ble på folkemunne omtalt som «sultemayr» og kurene hans ble benyttet av overklassen som reiste til Karlsbad for å kure. Inspirasjonen fra disse oppholdene førte til opprettelsen av helselegatet og senere til Eckbos kurssted i Jegerveien i Oslo. Ved siden av dr. Mayr, har nok også den nære vennen dr. Madsen hatt innflytelse på Eckbos forhold til ernæringslæren. Dr. Madsen var sjef for Det Danske Seruminstiutt i København og leder av FN's hygienekomite, og en autoritet i sin samtid. En fellesnevner for disse sterke personligheter var troen på vegetarisk kosthold og måtehold med alle nytelsesmidler. De forklarte en rekke

FAKTA

Herbert Prausnitz (1913-2011)

Gikk på den første Waldorf skole i Stuttgart og hadde Steinerskolebevegelsens «urpedagoger» som lærere. Kom til Nordre Sletner som praktikant på begynnelsen av 1930 tallet, ansatt hos Eivind Eckbo som biologisk-dynamisk veileder 1937-1947. Drev eget biologisk-dynamisk gårdsbruk med melkeproduksjon på Hagen i Soknedalen på Ringerike. Gift med Synnøvd Prausnitz

Alf Larsen (1885-1967)

Norsk forfatter og forlegger. Opptatt av antroposofi og samfunn. Utgav diktsamlinger i første halvdel av 1900 tallet. Redaktør for tidsskriftet JANUS, forlagsleder og hovedkonsulent hos Dreyers Forlag. Eier av Rød på Tjøme. Skribent i Spektrum, Horisont, Farmand og Morgenbladet. Nær venn av bl.a. Eivind Eckbo, Johannes Hohlenberg og Familien Heyerdahl

Borgja Gård

Borgja er en av de meste kjente storgårder i Telemark. Gården har en mektig bebyggelse og en fargerik historie som sete for Borgja slekten i Bø. Kjøpt av major og advokat Eivind Eckbo for å drives biologisk-dynamisk i 1935. Gården er fremdeles i Eckbo familiens eie, og omfatter i dag ca 600 dekar jordbruksareal og ca 2000 dekar skog. Til gården hører også fjellområder på Lifjell.

sykdommer som resultat av feil ernæring, særlig av for mye kjøtt og fett. Et av Eckbos munnhell var at «de fleste selvmord begås med kniv og gaffel».

Da det ble klart at kosten først og fremst skulle bestå av plantemateriale, var veien kort til spørsmålet om hvilke planter som var egnet som mat for vegetarianere og hvordan skulle plantene dyrkes.

På Borgja Gård kom den biodynamiske omleggingen i gang fra 1936. Etter hvert omfattet driften gartneri, dyrking av diverse korn og forvekster, samt allsidig husdyrhold. Ansvarlig for omleggingen og for planlegging og tilpasning av den biodynamiske metoden var Herbert Prausnitz (1913-2011). Prausnitz hadde vært lærling hos Døbelin på Sletner, og var en av de første biodynamikere i Norge. Prausnitz var også med å stifte Biologisk-dynamisk Forening i 1950.

SKJEBNEMØTER SOM GA NÆRING TIL DET BIOLOGISK-DYNAMISKE LANDBRUKET

For meg ble det fort tydelig at Eivind Eckbo hadde lest Rudolf Steiner, og kanskje også vært tilstede ved ett eller flere av Steiners foredrag. I *Bondens Gull* henvises det til Steiners uttalelser, og i sine brev til Landbrukshøyskolen går Eivind Eckbo langt i å forsvare de biodynamiske synspunktene. Eivind Eckbos engasjement blir helt tydelig i 1942, da han etablerer Landbrukslegatet, som hadde til hovedformål å støtte biodynamisk metode.

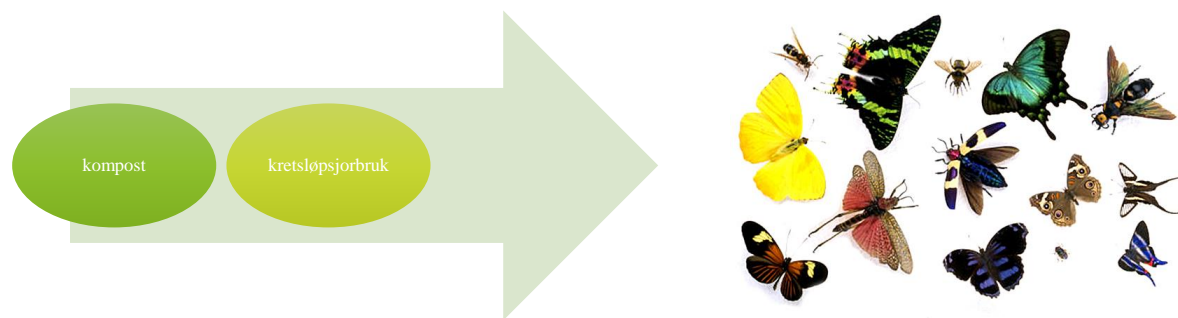
Vennskap med Alf Larsen (1885-1967) påvirket Eckbo til å utvikle interesse for Rudolf Steiner. De ble kjent i løpet av 1920 tallet. Eckbo hadde kjøpt Sandø utenfor Hvasser som feriested for familie og venner i 1919 og i 1921 kom Alf Larsen hjem fra Danmark og bosatte seg på herregården Rød på Tjøme. Alf Larsen var blitt antroposof i 1923, og startet tidsskriftet *Janus*, som trykket foredrag av Rudolf Steiner og brakte artikler om biodynamisk landbruk og antroposofisk kultur fra Europa. I kretsen rundt Alf Larsen og befant det seg også andre sterke personligheter som Johannes Hohlenberg, Nic. Blædel og Karl Ingerø.

I dette miljøet fant Eivind Eckbo trolig en annen tone enn han var vant til fra det travle forretningslivet i Oslo, Hamburg og London. Med disse vennene kunne han diskutere spørsmål som få andre så ut til å interessere seg for: hva er kreft og hvordan oppstår denne sykdommen? Hvordan påvirker kostholdet vår helse? Hvordan skal planter og dyr behandles for å gi mennesket det optimale livsvilkår? Spørsmål som Rudolf Steiner stadig hadde kommet tilbake til i foredrag som de trolig var kjent med. Det ble mange hyggelige og lange kvelder på Sandø og Rød, og av og til på Villa Eckbo. Alf Larsen og frue kom ofte til Villa Eckbo og deltok i det sosiale livet der. Alf Larsen sto i vennskapelig kontakt med Døbelin på Sletner, og formidlet Herbert Prausnitz til funksjonen

som biodynamisk konsulent til driften av Borgja Gård. I 1949 skriver Alf Larsen i et brev til Eivind Eckbo « ... kanskje du får din egen forening etter utgivelsen av boken (*Bondens Gull*)....»

BIOLOGISK-DYNAMISK FORENING -1950

Foreningen ble et faktum året etter. Eivind Eckbo var ikke med blant stifterne, og var ikke synlig tilstede i driften av foreningen. Men Eivind Eckbo hadde flere «slagord» som han levde etter, og ett av dem var: «å være, ikke å synes». Så som i så mange andre sammenhenger kan Eivind Eckbo gjennom mange tiår med engasjement for den biodynamiske metoden, ha vært en fadder for Biologisk-dynamisk Forening, og dermed også for den fremgang metoden opplever nå.

TIDSLINJE

- 1922 - To unge bønder oppsøker Rudolf Steiner med spørsmål om det finne en måte å utvikle et nytt konsept for en landbruk som skaper de beste forutsetninger for mennesker, planter, dyr og miljø, basert på Steiners prinsipper
- 1924 – Landbrukskurset holdes i Koberwitz i nærheten av Wroclaw (Breslau)
- 1932 - Nordre Sletner blir Norges første Biologisk – dynamiske gårdsbruk. Får etter hvert flere medarbeidere og praktikanter b.la Herbert Prausnitz (1913-2011)
- 1935 – Edvind Eckbo kjøper Borgja Gård i Telemark. Omlegging til Biologisk - dynamisk drift fra 1936
- 1937 – Eivind Eckbo ansetter Herbert Prausnitz som ansvarlig for omleggingen av driften på Borgja

- 1940-1945 Tysk okkupasjon. Forretningslivet ligger nede og Eckbo konsentrerer seg om virksomheter inspirert fra antroposofisk hold- samler artikler og biodynamisk landbruk og skaffer seg praktiske erfaringer gjennom driften av Borgja Gård som biodynamisk mønsterbruk.
- 1942 Eivind Eckbo er med å grunnlegge Dreyers Forlag med Alf Larsen som redaktør.
- 1942 Edvind Eckbo oppretter «Landbrukslegatet» som har som oppgave å støtte og utvikle biologisk-dynamisk landbruk
- 1949 Edvind Eckbo publiserer «Bondens Gull» den hittil beste sammenstilling av kunnskap om biologisk dynamisk kretsløpsjordbruk. Boken får mye oppmerksomhet. Alf Larsen skriver i et brev til Edvind Eckbo: «... kanskje du får en egen forening som resultat av din bok ...»
- 1950 Biologisk – dynamisk Forening etableres.

KILDER:

Eivind Eckbo: "Bondens Gull", Grøndahl & Søn 1949, Eivind Eckbo: «Kan kreft helbredes 1945, Alf Larsen, « Mitt møte med antroposofien». Libra 1985. Høyesterettsadvokatene Eivind Eckbo og Arne Rygh, minner og utsyn fra ungdommen og fra 50 års samarbeide 1912-1962. Major og advokat Eivind Eckbo, humanist, gründer og pioner, Eivind Luthen 1988, diverse brev, dokumenter og permer fra Eckbos Legats arkiv og Eivind Eckbo jr. s privatarkiv. Samtaler med Eivind Eckbo jr. og Fru Margaret Eckbo

HJERTELOG TAKK TIL ECKBOS LEGAT